

Viața românească în Bucovina

Un nou curent politic

Precum în atmosferă după o furtună mare urmează o liniște perfectă ca de mormînt, așa și în viața politică a Romînilor bucovineni după violenta campanie electorală din vara trecută cînd, ca niciodată până atunci, s'au dislanțuit toate patimile, s'au folosit toate mijloacele bune și rele și s'a desfășurat, mai ales în cercul electoral Solca-Gura-Humorului, o agitație nemaipomenită până atunci, atmosfera politică s'a liniștit, viața regulată cu mersul ei monoton a pus stăpînire pe toate sufletele, și ne-am trezit iarăși cei ce eram înaintea de alegeri. Un fel de oste-neală generală se părea că a cuprins pe deputați și alegători.

Viața politică în înțelesul adevărat al cuvîntului, o schimbare regulată de vederi între alegători și aleși, o consfătuire a chestiunilor de la ordinea zilei nu s'a pomenit. Focul luptei îl mai susțin ziarele politice, care cu o violență mai mare sau mai mică, violență care stă de regulă în raport invers cu însemnătatea chestiunii, atacă diferite chestiuni sau persoane. Senzația zilei o formează cele câteva procese, care se trag încă de pe timpul alegerilor și care arată cu prisosință cît de departe sîntem încă de moravurile unui popor civilizat, și că cărturarii noștri au ajuns într'un conflict grav cu datorințele lor de cîrmuitori luminați ai mulțimii. Dureroase sînt și știrile ce sosesc zilnic de la țară că Jidovi învinși în ultima luptă electorală tocmai acolo unde aveau mai mare interes să fie învingători au început o goană sistematică contra alegătorilor, care n'au voit să-i urmeze.

Puțină viață a adus în această monotonie politică *mișcarea anti-semită* din țară. Partidul creștin social sau antisemit înființat de Lueger, care stăpînește astăzi prin numărul mandatelor lui, chiar contra voinții unor cercuri politice, viața politică din împărăția noastră a manifestat deja înaintea de alegeri tendința de a se transforma dintr'un partid german acreditat numai în câteva provincii ale imperiului într'un mare partid imperial (Reichspartei), căruia să i să alipească și alte naționalități austriace, organizate în partide naționale cu program creștin social. Deci încă înă-

inte de alegeri creștinii sociali au venit în Bucovina ca să sondeze terenul și să pregătească alegătorii pentru ideile lor. Ca partid german s'a adresat la început Germanilor din țară, care au dus până acuma o existență foarte problematică. Numerici puțini—50.000 între cele peste 700.000 locuitori cîți număra țara la 1900—ei au sprijinul Ovreilor, care, din aceleași motive care îi fac ca să fie în Galiția Poloni, în Ungaria Unguri, sînt în Bucovina Nemți. Astfel orașele bucovinene au o fizionomie nemțască cîtă vreme Ovreeii sînt dispuși să susție acest caracter. Neghiobia populației autohtone le ajută ca să treacă acest caracter asupra întregii țări. Toate oficiile din țară: prefecturile, judecătoriile, administrațiile financiare, poșta, până chiar și oficiile parohiale romîne cunosc ca limbă de oficiu numai limba nemțască. Împrejurarea aceasta li înlesnește Nemților uniți cu Jidovii predominarea în țară și introducerea regulată, spre întărirea lor pe contul nostru, de elemente străine din alte țări. Dacă nu uităm nici sprijinul guvernului, care mai înainte vreme era mai mare și se acorda pe față, acuma este mai mic și se dă mai pe ascuns, apoi avantajul de a fi un popor mai vechiu de cultură, atunci e evident că ei au situație predominantă în țară. Această legătură trainică dintre Nemți și Jidovi a durat atîta vreme cît a trăit partidul liberal în Austria, partid condus aproape exclusiv de Jidovi, și cîtă vreme țărani nemți din Bucovina n'au jucat nici un rol politic. Dar odată ce s'a trecut era liberală cu ideile ei nebuloase și a început organizarea pe baze națională, e evident că Nemții din Bucovina au trebuit să se dispartă de Ovrei mai întăi pe terenul economic și apoi și pe cel politic. E clar însă că din momentul acesta politica Nemților bucovineni n'a mai putut fi unitară. Coloniștii nemți din cele cîteva comune din sudul Bucovinei, toți țărani au cu totul alte interese, decît cele cîteva mii de funcționari nemți dela orașe, care deși de multe ori ar vroi să fie antisemiți, nu pot, fiind prea tare legați de interesele lor cu Ovreeii. Prima încercare a creștinilor sociali în Bucovina făcută înainte de alegerile pentru parlament n'a reușit; frunțașul lor, actualul ministru al muncii *Gesmann*, s'a putut încredința că Bucovina e mult prea tare strînsă în ghiarele cămătarilor și crîșmarilor ovrei și că mai ales o parte a Nemților e așa de tare legată de Ovrei, încît mișcarea va prinde numai cu timpul. S'au hotărît deci să amîie organizarea pe alte timpuri mai prielnice; s'a fixat totuși o candidatură creștină socială.

Bucovina este însă cel mai favorabil teren pentru o propagandă creștin-socială antisemită, fără colorit național. Românii și Rutenii gem sub jugul economic al ovreimii—în decurs de 5 ani s'au vîndut la licitație 2643 gospodării țărănești, în 1905 s'au vîndut 470—care furnizează țării proprietari mari, arendași, bancheri, meseriași, comercianți, în primul rînd crîșmari, avocați, ovreime care a acaparat toate profesiunile ce aduc ciștig mult pe urma unei munci neînsemnate.

Mai tirziu sau mai degrabă mișcarea aceasta de reacțiune a elementelor subjgate economic și politic trebuia să se producă. Și ea s'a

produs. Înainte cu câteva luni s'a pornit din suburbiile Cernăuțului, unde până atunci se credea că-s stăpîni social-democrații, mișcarea creștin-socială sub mască pur antisemită. Inițiatorii au ținut o serie de adunări care la început au fost mai slab, mai târziu, mai bine cercetate, la care au participat reprezentanți ai tuturor naționalităților. La urmă s'a aliat la această mișcare și societatea politică nemțască „Deutscher Volksverein”, care într'o adunare, la care a luat parte numai elementul țărănesc, s'a declarat pentru atașarea la marele partid creștin-social nemțesc din Bucovina, care poate conta deocamdată pe elementul țărănesc, funcționarii de prin orașe rămîind și mai departe cu Ovreii.

Și între Romîni bucovineni se simte în timpul din urmă o vie mișcare pentru atașarea la partidul creștin-social. Forma, în care se va face această atașare, dacă se va face, nu e hotărîtă.

Deja înaintea cu câteva luni se vorbea că deputații romîni din parlamentul austriac vor intra, păstrîndu-și organizarea lor de club național, în partidul creștin-social. Se făcuse și toate tratativele, cînd deodată se vesti că deputații s'au răzgîndit. S'a hotărît numai o cooperare din caz în caz. Dacă s'ar fi întrebat poporul romîn din țară asupra acestei chestiuni, după ce i s'ar fi arătat avantajele unei astfel de alieri, desigur că el cu o majoritate zdrobitoare s'ar fi exprimat pentru o atașare la partidul creștin-social. În scurt numai câteva din momentele principale care pledează pentru o atașare. Partidul creștin-social, chiar de la înființarea sa, cînd era în cea mai grea luptă de existență, a arătat cele mai vii simpatii pentru poporul romîn de pretutindeni, simpatii, pe care nu le-a desmințit nici azi, cînd partidul a ajuns la putere. La 1892, cînd deputația memorandului n'a fost primită de Împăratul, partidul creștin-social în frunte cu Lueger i-a făcut o primire strălucită; cu doi ani înainte a făcut senzație în cercurile politice și mult sînge rău Maghiarilor vizita lui Lueger și a consilierilor săi la București. În delegația austriacă reprezentanții acestui partid au vestejit întotdeauna faptele Maghiarilor, așa și în ședințele din ist an ale delegației austriace s'a ridicat deputatul creștin-social *Axmann* cu multă energie contra prigonirilor ce le îndură naționalitățile din partea Maghiarilor. În adunări, în parlament și prin presa lor, unică în toată Austria, într'un timp în toată Europa, au apărut interesele Romînilor ardeleni arătînd lumii prigonirile la care sînt expuși.

Poporul romîn din Bucovina are doi dușmani periculoși: *slavismul* și *ovreismul*; unul îl amenință să-l șteargă de pe fața pămîntului ca națiune, celălalt îl amenință—în parte deja acest pericol e realitate tristă—cu *robia economică*. Politica Romînilor din Bucovina de până acum n'a aflat încă forma potrivită de luptă și apărare contra acestor pericole.

Politica veche boerească până la ivirea curentului național în frunte cu George Popovici a fost o politică conservatoare fără colorit național, politica națională, inaugurată de George Popovici și tovarășii săi, avînd

a se lupta cu cea mai înverșunată oprimare guvernamentală, dar totodată, ceiace era și mai periculos, cu partidul boeresc, care sub presiunea opiniei publice românești își schimbase poate părul dar năravul ba, și neavînd sprijinul maselor, care nu erau conștiente de drepturile lor și, stînd slab economiceste, nu puteau opune o rezistență durabilă, s'a nimicit.

Curentul democratic care a dat un curs nou politicii a încercat o conlucrare comună cu toate elementele din țară, căutînd să tranșeze toate divergențele pe cale pașnică; dar nici încercarea aceasta n'a reușit. Mai este încă ceva. Soarta popoarelor din imperiul austriac nu se decide însă în camerele provinciale, care au un cerc de competență cam restrîns și ale căror dorinți sînt numai atunci ascultate cînd sînt destul de energic reprezentate la centru. Bucovina, avînd însă un număr mic de deputați, 14, și aceștia fiind încă împărțiți în 4 naționalități și cluburi politice, n'au aproape nici o trecere la centru. Și mai rău stau Romîni cînd e vorba să obție ceva de la guvernul central. Situația în parlamentul din Viena e următoarea: partidul conducător sînt creștinii sociali uniți cu conservatorii, avînd la un loc 97 mandate; grupul extrem sînt social democrații cu peste 80 mandate; al treilea grup mare sînt partidele germane coalitate; al patrulea Polonii, și al cincilea Cehii. Cu aceste partide guvernul trebuie să conteze în toate acțiunile sale; de celelalte partide, ca Italiani, Sloveni, Croați, Ruteni, Romîni, îi pasă mai puțin sau deloc.

Romîni formează în parlamentul vienez un mic grupuleț de 5 mandate între 516. Oricît de mare ar fi trecerea personală a vreunui din deputați, ea nu este cîteodată suficientă nici la obținerea celor mai juste postulate naționale. Ei nu pot nici măcar contrabalansa influența destul de mare, și pentru interesele noastre destul de stricăcioasă, a deputatului rutean Wassilko, care se știe că e adevăratul guvernator al Bucovinei. Din acest punct de vedere e absolut necesar ca Romîni să se alipească unui mare partid parlamentar. Inșă nici cu un alt partid parlamentar din Austria nu ne leagă legături atît de trainice ca cu partidul creștin social. Acest partid ne poate sprijini în lupta noastră contra ovreimii și tot el ne poate sprijini, prin sprijinul acordat la realizarea postulatelor noastre naționale, în lupta noastră contra slavismului. Din punct de vedere național, partidul creștin-social, deși este partidul german, el recunoaște în opoziție de celelalte partide germane, care cer o Austrie germană, dreptul la viața națională a fiecărui popor.

În privința economică programul tuturor partidelor romine, dar mai ales a partidului democratic, e identic cu programul partidului creștin-social. Partidul creștin-social s'a născut în Viena și a rămas multă vreme un partid al orașenilor; după ultimele alegeri generale el a părtruns în masele largi ale populației și s'a prefăcut încet într'un partid agrar, adecă un partid țărănesc, ca și partidul democratic romîn din Bucovina. Partidul democrat romîn a făcut însă politica antisemită în direcția programului creștin-social dela nașterea sa, chiar pe timpul cînd era în a-

lianță oficială cu deputații evrei din țară. Așa, banca țării este o măsură antisemită, menită a scăpa țărănimea din ghiarele cămătarilor; așa legea comunală electorală, așa disrădicarea propinației, lărgirea dreptului de alegere etc.; dar și în afară de dietă lupta s'a dus cu acelaș scop. Organizarea institutelor de credit, a prăvăliilor, a diferitelor asociațiuni țărănești sînt astfel de măsuri.

Deci o eventuală obiecțiune că partidul și-ar trăda ideile și steagul este răsturnată prin faptele de mai sus puse la cale, cînd nici nu se gîndea nimeni la o colaborare cu partidul creștin social. Ar mai rămînea o obiecțiune destul de serioasă, aceea adecă că în urma atașării Romînilor la partidul creștin-social s'ar produce din partea Jidovilor o puternică reacțiune, pe care ar resimți-o mai de ales țărănimea noastră care nu-i destul de pregătită pentru un războiu economic. Dar pentru orîșice cunoscător al referințelor noastre, e clar că Jidanii au înțeles deja dinainte spiritul proiectelor de lege făurite de democrați și exercitează deja demult cea mai mare presiune asupra țărânimii. Motivele deputaților noștri din clubul parlamentar decîși odată de a se atașa partidului creștin-social care s'au răzgîndit mai tîrziu pot fi cel mult *motive personale*, care în activitatea unui deputat din era sufragiului universal ar trebui să remie pe planul al doilea. Că cutare n'ar voi să piardă sprijinul Ovreilor din cercul său electoral la proxima alegere, cînd poate să aibă și un contra-candidat, că altul are poate prea multe și prea strînse legături cu Jidanii, sînt motive care nu pot decide asupra finutei politice a deputaților unui popor, ale cărui interese vitale sînt atît de amenințate. Dacă deputații n'ar fi pierdut acum, cînd încă nici un an n'a trecut dela alegeri, contactul cu poporul, atunci ei ar fi trebuit să iee avisul poporului în chestiuni de o importanță atît de capitală ca aceasta, dar nu să opereze pe barba proprie.

O nouă ocazie li se oferă Romînilor spre a întra în legături strînse cu partidul creștinilor sociali. Cu constituirea partidului creștin-social nemțesc din Bucovina chestiunea a ajuns iarăși actuală. Deși organele partidelor tac—o tăcere semnificativă—totuși în cercurile bine informate se susține cu tărie că ambele partide romîne din țară, democrații și apărăriștii, înclină spre acest partid, și chestiunea atașării e numai o chestiune de timp. Nu știu dacă Aparariștii se gîndesc serios la acest pas și dacă au și aprobarea aliaților lor din ultima campanie electorală, a Ovreilor cărciumiari, dar în partidul democrat există un curent puternic favorabil acestei idei. Ar fi o suprindere pentru mulți care nu urmăresc cele ce se petrec în culisele politice, cînd într'o bună dimineață s'ar trezi că ambele partide romîne stau în tabăra creștinilor sociali și că astfel împăcarea, care pe altă cale este exclusă, oricîtă străduință și-ar da unii optimiști, care lasă în politică se vorbească sentimentul și n'au deloc spiritul realității, este pecetluită.

Pentru finuta conducătorilor partidului democrat în această chestiune avem dovezi sigure că ei sînt dispuși să colaboreze în strînsă le-

gătură cu creștinii-sociali. Șeful partidului, dr. A. Onciul, despre care s'a vorbit un timp că voește să se retragă din partid spre a ocupa în ministeriu un post însemnat, care însă s'a dezbărat definitiv de această idee, a fost cel ce a condus tratativele cu partidul creștin-social, iar într'un articol intitulat *Ovreii*, și publicat în revista *Wahrheit**) din Cernăuț se exprimă asupra raportului dintre Români și Ovrei, după ce a arătat, bazat pe date, că Ovreii au observat totdeauna pe toate tere-nele vieții publice o atitudine dușmănoasă Românilor, precum urmează: „Față de atacurile Ovreilor, Români au observat o atitudine pasivă. Motivul principal pentru această atitudine e de căutat în faptul că Jidanii nu s'au girat înainte ca naționalitate, ci numai ca confesiune, și că Români sînt dușmani ai certelor confesionale. În momentul cînd însă Jidovii se prezintă ca națiune, încetează considerare respectivă. Acum se poate dezvolta raportul dintre Români și Jidovi în mod natural și natural el nu poate fi, date fiind interesele contrare, decît dușmănos. La acest rezultat a trebuit să ajungă orișice politician român. Dacă cu toate aceste n'a constatat nici unul până acuma lucrul acesta, motivul trebuie de căutat pe deoparte în sfiala de a rupe cu prietînia simulată de până acuma, pe de alta de a provoca dușmănia Ovreilor la alegeri. Pentru mine nu există aceste două motive. Eu urăsc minciuna și n'am frică de dușmănia Ovreilor, pe care am simțit-o destul de bine la ultimele alegeri, dar pe care am și biruit-o. Eu îi voi combate în interesul poporului român din toate răspunerile, precum mă combat și ei pe mine, nu însă ca confesiune, ci ca națiune dușmană“. Astfel putem constata că e mai mult ca sigur că o apropiere între partidul democrat din Bucovina și între partidul creștin-social se va face. Forma, în care se va face această apropiere nu e hotărîită. Se pare că însă partidul democrat va rămînea cu organizația și se va alipi ca atare partidului creștin-social. Orișicare ar fi deciziunile ulterioare, starea aceasta a spiritelor este caracteristică pentru viitoarea politică a Românilor bucovineni.

G. Bucovineanu

*) Revista „Wahrheit“ este editată de învățătorul român M. Chisănovici.